

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 9 maart 2013, Zanderij Crailo

Aanwezig: Ronald Bijkerk, Kees den Boer, Wim Bolkenbaas, Christophe Brochard, Ina Bultstra, Peter Coesel, Marta Demarteau, Alfred van Geest, Ton Joosten, Matthijs Koek, Frans Kouwets, Wil Leurs, Koos Meesters, Henk van der Meulen, John Mout, Peter van Ruth, Bart van Tooren en Marien van Westen.

Afgemeld: Wim van Egmond, Gilbert Loos en Arno van der Pluijm.

Algemeen

Peter Coesel verwelkomt de aanwezigen en meldt dat Henk Schulp, deelnemer van het eerste uur, hem heeft bericht wegens ernstige gezondheidsklachten niet meer actief te kunnen zijn binnen onze werkgroep. Henk heeft veel voor onze groep betekend en Peter zou het betreuren als we niets meer van hem zouden vernemen.

Voorts deelt Peter mee dat Het Goois Natuurreservaat, eigenaar van onze huidige vergaderlocatie, deze ruimte niet langer gratis beschikbaar stelt. Voor de bijeenkomst vandaag dient € 50 te worden afgedragen en Peter stelt voor dit bedrag hoofdelijk onder de aanwezigen om te slaan.

De zomere excursie naar De Teut, samen met leden van de Belgische werkgroep 'Micrasterias' was uitermate geslaagd. Er werden diverse soorten gevonden die vanuit Nederland niet (of niet langer) bekend zijn. Wellicht kan er op enige termijn nog eens zo'n gezamenlijke excursie worden georganiseerd (bijvoorbeeld in 2014, bij ons derde lustrum, naar Baraque Fraiture?).

Voor de komende zomere excursie heeft Peter nog geen duidelijke bestemming voor ogen. Een voorexcursie, samen met Koos, afgelopen september, naar het Stelkampsveld en Koolmansdijk leverde (wellicht samenhangend met de op dat moment aangetroffen droge terreincondities) te weinig op om een werkgroepexcursie te rechtvaardigen. Brainstormen onder de aanwezigen leidt tot de volgende alternatieve opties: Wisselse Veen bij Epe, het Meinweggebied bij Roermond, het Aamsveen bij Enschede, petgaten en trilveentjes in het Vechtplassengebied bij Tienhoven, het Winkelsven en Banisveld bij Oisterwijk. Peter en Koos zullen, in overleg met Bart, tijdig tot een definitieve keuze komen. Als datum wordt geprikt:

Zaterdag 8 juni. Frans zal nagaan of er ten behoeve van het gezamenlijk microscopiseren voor maandag 10, of dinsdag 11 juni een geschikte ruimte bij de Waterdienst in Lelystad kan worden gereserveerd.

Activiteiten van leden

Wil memoreert dat hij voor sieralgen in een soortenarme omgeving woont (de Schapenpoel bij Elsloo scoort met zo'n 30 soorten nog het hoogst). Hij heeft zich voorgenomen om de sieralgenflora van Friesland globaal in kaart te brengen.

Christophe komt in het kader van zijn libellenonderzoek regelmatig bij leuke vennetjes terecht en kijkt dan ook of er bijzondere sieralgen zitten. Hij kent onder meer een interessant ven bij Hannover (helaas iets te ver weg voor een dagexcursie).

Marta heeft samen met Wim Bolkenbaas en Ruud Janissen voor Aquon, in opdracht van Waterschap Brabantse Delta, het Groote Meer bij Ossendrecht op de sieralgenflora onderzocht (bemonstering uiteenlopende habitatten, zowel kwalitatief als kwantitatief). Het betreft een Natura 2000-gebied dat in de eerste

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 9 maart 2013, Zanderij Crailo

helft van de vorige eeuw oligotroof was, daarna ge-eutrofeerd is geraakt en vanaf 2005 subject is van restauratie. In totaal werden zo'n 70 soorten aangetroffen waaronder weinig klassieke indicatorsoorten, maar wel een aantal bijzondere soorten. Met hulp van Ton Joosten konden onder meer geïdentificeerd worden: *Actinotaenium kriegei*, *Act. cf inconspicuum*, *Cosmarium enontekiense*, *Cosmarium botrytis* var. *gemmiferum* en *Cosmarium cf rosae* (foto's). Op de data werden drie verschillende ecologische beoordelingsmethoden losgelaten, leidend tot een globaal vergelijkbare conclusie: overwegend mesotroof met zowel oligotrofe als eutrofe invloeden; natuurwaarde ca 9. De vraag is of het streven van het Waterschap naar een oligotrofe referentiesituatie met Waterlobelia ondersteuning verdient, aangezien dat wellicht ten koste zal gaan van huidige natuurwaarden. Marta zal informeren of het door haar groep opgestelde rapport (U13044) openbaar mag worden gemaakt. Zo ja, dan kan het misschien op de website 'desmids.nl' worden geplaatst.

Marien heeft, op vakantie in de Cantal, monsters genomen van druipende rotspartijen en daarin een aantal voor dat milieu karakteristieke soorten gevonden, zoals *Closterium pusillum*, *Euastrum pseudodubium*, *Cosmarium caelatum* en *Cosm. hexalobum* var. *minus* (foto's). Voorts memoreert hij de door hem georganiseerde voorjaarsexcursie naar Vossenbergrand (Drenthe). Enkele van de daar aangetroffen soorten zijn besproken in een zojuist verschenen artikel (samen met Peter) in *Phytotaxa*, zoals *Euastrum pseudotuddalense* en de als nieuw beschreven *Cosmarium vossenbergrandi*. Hij toont hiervan foto's, alsook van enkele nog nader te identificeren soorten. SEM-foto's (te maken bij de Waterdienst in Lelystad, of op de Hanzehogeschool) bieden hem tegenwoordig een belangrijke ondersteuning bij het diagnosticeren van obscure soorten. Tenslotte laat Marien een kaartje van Drenthe zien met de daarin door hem bemonsterde uurhokken. Hij beoogt een sieralgenatlas van deze provincie waarin per sieralgensoort een of meer foto's, de verspreiding en de ecologie (pH en EGV) worden weergegeven.

Wim, zie Marta.

Bart verhaalt over zijn onderzoek in het Vechtplassengebied. Door Natuurmonumenten zijn daar in de afgelopen jaren veel nieuwe petgaten gegraven in de hoop dat daaruit door verlanding de biologisch waardevolle trilveenvegetaties zouden ontstaan die voor dit gebied karakteristiek zijn, maar door allerlei oorzaken in de loop van de laatste decennia sterk achteruit zijn gegaan of geheel verdwenen. Aangezien dit een kostbare operatie betreft is de vraag gerechtvaardigd of de gewenste ontwikkeling zich voordoet en of er eventueel moet worden bijgestuurd. Bart heeft op zich genomen daartoe de ontwikkelingen in de sieralgenflora van 39 nieuw gegraven petgaten, maar inmiddels ouder dan negen jaar, te onderzoeken. De petgaten in kwestie liggen in Stichts Ankeveen, Hollands Ankeveen, De Suikerpot, Het Hol, Loosdrecht en Tienhoven. In totaal zijn tot nu toe 173 taxa aangetroffen, waaronder 14 Rode-Lijstsoorten en 23 soorten die min of meer karakteristiek zijn voor trilvenen. Hoewel door tijdgebrek nog slechts één of twee keer is bemonsterd kan vanaf Tienhoven naar Stichts Ankeveen een afnemende natuurwaarde worden vastgesteld. De voorlopige conclusie is dat bepalende factoren voor de gewenste ontwikkeling in de richting van trilveenvorming zijn: laag fosfaatgehalte, aanwezige invloed van bufferend grondwater en een geleidelijk aflopend talud.

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 9 maart 2013, Zanderij Crailo

John heeft bijna alle vennen in de Kampina bemonsterd en constateert dat het aantal soorten lijkt terug te lopen. Over het algemeen valt er weinig geschikt substraat uit te knijpen. Daarnaast laat hij, ter controle van zijn determinaties, een serie foto's van sieralgsoorten uit De Teut passeren.

Peter van Ruth heeft monsters genomen in midden en oost Brabant. Zijn bevindingen heeft hij doorgegeven aan Waarneming.nl.

Alfred doet verslag van de Zambiareis die hij samen met Peter (Coesel) in september 2012 heeft ondernomen. Publicaties van Thomasson vanuit de jaren 50-60 van de vorige eeuw maken melding van veel zeldzame, spectaculaire sieralgsoorten, waaronder de asymmetrische taxa *Micrasterias sudanensis* en *Allorgeia incredibilis*. De meeste waarnemingen waren afkomstig uit de Bangweulu wetlands, een uitgestrekt moerasgebied grenzend aan Congo en hoofddoel van de expeditie van Alfred en Peter. Op weg daarheen werd onder meer Lake WakaWaka (Swahili voor 'Stralend Licht') aangedaan, een schitterend gelegen, kleiner meertje met uitgebreide, trilveenachtige verlandingszones waaruit een grote rijkdom aan fraaie sieralgsoorten tevoorschijn kwam. De beoogde asymmetrische soorten werden echter toch vooral in het Bangweulu-moeras gevonden. Alfred laat (naast toeristische attracties) foto's zien van de bemonsterde locaties en een kleine selectie van aangetroffen sieralgsoorten, waaronder een aantal euplanktisch levende langarmige, biradiate Staurastra.

Matthijs concentreert zijn onderzoek op de omgeving van het Groote Meer en Kortenhoef (Brabant). Hij toont foto's van onder andere *Micrasterias papillifera* met zygosporen en van *Micrasterias radiosa* var. *murrayi*. Laatstgenoemd taxon wordt elders in Nederland slechts hoogst zelden aangetroffen.

Henk heeft zich ten doel gesteld om een verhaal te schrijven over de betekenis die Beijerinck heeft gehad voor het sieralgenonderzoek in Drenthe (W. Beijerinck stond, samen met J. Heimans, in het begin van de vorige eeuw aan de wieg van het Nederlandse sieralgenonderzoek). Daartoe raadpleegt Henk zoveel mogelijk relevante archieven. Bart suggereert hem ook eens contact op te nemen met zijn (Barts) moeder, want die heeft Beijerinck nog persoonlijk gekend.

Peter (Coesel) doet verslag van de vorderingen betreffende de publicatie van de samen met Koos geschreven Europese Staurastrum/Staurodesmus-flora. De flora zal nog dit jaar bij de KNNV-uitgeverij verschijnen. Het manuscript ligt inmiddels al bij de vormgever. Van het al door Marien gememoreerde artikel in Phytotaxa zal hij een pdf aan de werkgroepleden sturen.

Koos heeft het vorig jaar De Moerputten (bij Vlijmen) bezocht met de verwachting daar sieralgen te kunnen bemonsteren. Wel leuke planten aangetroffen, maar geen sieralgen. Wel interessante poeltjes gevonden bij het nabije Drunen, o.a. met *Sphaeroszoma aubertianum* en *Pleurotaenium ehrenbergii* var. *undulatum*. Hij toont foto's daarvan alsook, uit Vossenbergh, van *Cosmarium corbula* met zygosporen, *Cosm. praemorsum* met zygosporen en een onbekende gladwandige *Cosmarium*. Vanuit Tienhoven: *Cosm. cf grantii* en vanuit het Stelkampsveld *Clost. delpontei*. Koos houdt voorts nabij zijn woonplaats de sieralgenontwikkeling bij in de gebieden Kruisberg (rapport over geschreven), Stadszicht bij het Naardermeer, en Laegiskamp.

Kees deelt mee dat hij de lay-out van de site 'desmids.nl' heeft veranderd. De site oogt nu strakker en overzichtelijker, hetgeen door de aanwezigen wordt beaamd. Hij vraagt of eenieder zijn of haar e-mailadres wil controleren, want

**Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep,
9 maart 2013, Zanderij Crailo**

daar blijkt wel eens wat aan te mankeren. Voor het geval hij door ziekte langere tijd zou uitvallen zou hij graag zien dat iemand anders met kennis van zaken het beheer tijdelijk kan overnemen (om in ieder geval de reeks van de maandalg te continueren). Er heeft daartoe overleg plaats met Alfred, Marien en Frans.

Frans meldt het afgelopen jaar niet gemonsterd te hebben, want hij wil eerst zijn voorraad oude monsters bekijken. Met betrekking tot zijn beoogde Europese Cosmarium-flora heeft hij nu ongeveer 300 van de 400 soorten bewerkt (hij is gevorderd tot de 'q'). Wel zijn er nog de nodige 'losse eindjes', dus een voorspelling van wanneer de flora af zal zijn, valt nu nog moeilijk te geven.

Ronald doet mededelingen over een langjarig onderzoek in een selectie van 18 Drentse vennen, waaronder Diepveen, Langeveen en Poort 2. Vanaf 2003 is, bij een geregistreerde verhoging van de pH, het aantal kieskeurige soorten afgenomen. Ronald schrijft dit toe aan een interne eutrofiëring als gevolg van temperatuurstijging leidend tot een verhoogde mineralisatie van opgehoopt organisch materiaal op de bodem. Een andere eutrofiëringsbron wordt gevormd door pleisterende ganzen (bv in de Bergvennen).

Ina toont foto's van enkele indeterminabele sieralgsorten uit Twente, waaronder een drietal *Closterium*-soorten (die ook bij de overige deelnemers geen lichtje doen branden). Een forse *Cylindrocystis*-achtige soort vertoont overlappende semicelwanden en betreft dus waarschijnlijk een *Actinotaenium*. *Euastrum cf engleri*, eerder uit een Tilburgse stadsgracht bemonsterd werd nu ook gevonden in de Nieuwe Loonse Vaart.

Ton vertoont interessante SEM-foto's van enkele soorten uit het Grootte Meer. Hij vestigt de aandacht op karakteristieke porenpatronen bij *Cosmarium enontekiense* (een zeldzame soort, alleen bekend uit Finland en Zwitserland) en bij *Actinotaenium cf inconspicuum*. Het genus *Actinotaenium* omvat overigens soorten met sterk verschillende porenpatronen en wandsculptuur en dient nodig opgesplitst te worden. Tot slot laat Ton SEM-foto's zien van *Gonatozygon aculeatum* waarbij geen sprake blijkt van spitse celwandstekels, maar van aan de top vertakte buisjes!